Valtiovarainvaliokunnan verojaoston asiantuntijakuuleminen 6.2.2025

Hallituksen esitys HE 207/2024 vp eräiden suurten ilmastoneutraaliin talouteen tähtäävien investointien verohyvityksestä

Magnus Cederlöf, ympäristöministeriö

Ympäristöministeriö pitää nyt esitettyä investointihyvitystä periaatteessa kannatettavana vallitsevissa olosuhteissa vihreän siirtymän edellyttämien investointien vauhdittamiseksi. Vastaavia mekanismeja on otettu käyttöön viime aikoina myös joissakin muissa jäsenmaissa ja ylipäänsä voidaan todeta, että valtiontukeen perustuvien mekanismien käyttö on ollut Suomen kilpailijamaissa lisääntymään päin. Suomella on lähtökohtaisesti hyvät edellytykset kilpailla vihreän siirtymän investoinnista mm. nopeasti kasvavan puhtaan sähköntuotannon ansiosta.

Investointihyvityksen avulla olisi lähtökohtaisesti mahdollista vauhdittaa vihreän siirtymän investointeja ja samalla tukea Suomen ilmastotavoitteiden saavuttamista. Investointihyvityksen vaikutuksia on kuitenkin varsin vaikeasti arvioitavissa etukäteen tietämättä, minkä tyyppisiä investointeja mekanismin vaikutuksesta lähtee liikkeelle. Hallituksen esityksessä myönnetään, että esimerkiksi hyvityksen päästövaikutuksia ei voida tarkasti arvioida.

Investointihyvitystä tarkasteltaessa on syytä kiinnittää huomiota siihen, että varsinkin lisäiset investoinnit, jotka eivät korvaa jo olemassa olevaa tuotantokapasiteettia, voivat johtaa päästöjen lisäämiseen. Vaikka tällaiset päästölisäykset todennäköisesti globaalilla tasolla ovat varsin marginaaliset, ne voivat kuitenkin Suomen kannalta olla merkittäviä ottaen huomioon Suomen tiukat päästö- ja ilmastotavoitteet. Mekanismin vaikutuksia arvioitaessa tulisikin ensisijaisesti tarkastella päästö- ja muita ympäristövaikutuksia Suomen tasolla eikä globaalisti.

Uusista investoinneista voi kasvavien kasvihuonekaasupäästöjen lisäksi aiheutua myös paikallisesti merkittäviä päästöjä esimerkiksi teollisuusinvestointien tai akkumateriaalivalmistuksen seurauksena. Uusiutuvan energian tuotannon ja varastoinnin osalta vaatimuksena esityksen mukaan on, ettei hanke saa aiheuttaa merkittävää haittaa EU-lainsäännön vaatimusten mukaisesti. Esityksestä ei käy ilmi miksei tätä vaatimusta ole tarkoitus soveltaa myös muihin investointityyppeihin kuten teollisuuden vähähiilistämishankkeisiin tai strategisten hyödykkeiden hankkeisiin. Investointihyvityksen myöntämismenettely perustuu siihen, että Business Finland arvioi tapauskohtaisesti täyttyvätkö hyvitykselle asetetut kriteerit. Tällöin arvioitavaksi tulevat myös investointihankkeen ympäristövaikutukset.

Tapauksessa, jossa investointihyvitys kohdistuu jo olemassa olevan kapasiteetin uudistamiseen, kriteerinä olisi suorien kasvihuonekaasupäästöjen vähentyminen vähintään 40 prosentilla. Numeerisen päästövähennysvaatimuksen asettamista voidaan pitää perusteltuna mutta vaadittava taso voisi olla kunnianhimoisempi ottaen huomioon Suomen jo voimassa olevat ja jatkossa tulevat päästövähennystavoitteet. Missä määrin

investointihyvitys voisi edistää Suomen ilmastotavoitteiden saavuttamista jää hallituksen esityksen perusteella epäselväksi.

Esityksen perusteella jää epäselväksi millä menetelmillä on tarkoitus varmistaa, että investointihyvitys kohdistuu vain sellaisiin hankkeisiin, jotka eivät ilman sitä toteutuisi. Tämän tyyppinen hypoteettinen vaatimus jää helposti teoreettiseksi, ellei sitä pysty jollain menetelmällä operationalisoimaan.

Investointihyvitykseen sisältyvä hankkeiden kokorajaus on sen vaikuttavuuden kannalta keskeinen tekijä. Kokorajauksen asettamisen tueksi ei esitetä sellaista yksityiskohtaista analyysia, joka tukisi rajan asettamista juuri 50 miljoonan euron tasolle. Esitykseen ei myöskään sisälly viittauksia tutkimuskirjallisuuteen siitä, mitkä hankkeet ovat sellaisia, joiden toteutumisen kannalta investointituen saaminen olisi erityisen kriittistä. Kokorajan asettamiseen varsin korkealle tasolle voi tarkoittaa riskiä siitä, että merkittävä määrä kokorajan alle jääviä hankkeita eivät toteudu. Toisaalta kokorajan ylittävien hankkeiden joukossa voi olla sellaisia, jotka toteutuisivat investointihyvityksestä riippumatta. Erityisesti jos tavoitellaan myös innovaatioiden kannustamista, pienempien hankkeiden jääminen tuen ulkopuolelle voi olla ongelmallista. Kokorajaus voi tarkoittaa, että erityisesti pk-sektorin hankkeet jäävät ilman tukea. Juuri näihin voi kuitenkin sisältyä huomattavaa innovaatiopotentiaalia.